

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060102

DOM
2019-07-02
Stockholm

Mål nr
M 12305-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-11-29 i mål nr M 3073-18, se bilaga A

PARTER

Klagande

Länsstyrelsen i Skåne län

Motpart

Bjäre Kraft ekonomiska förening,

SAKEN

Dispens från biotopskyddsbestämmelserna på fastigheterna A och B i Båstads kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen Länsstyrelsen i Skåne läns beslut den 30 maj 2018, dnr 521-11945-2018, att avslå ansökan om biotopskyddsdispens samt upphäver mark- och miljödomstolens förordnande om återförvisning till länsstyrelsen (B i domslutet).

Dok.Id 1503683

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-561 675 59

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen i Skåne län har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa länsstyrelsens beslut.

Bjäre Kraft ekonomisk förening har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Länsstyrelsen har utöver vad som framfördes i mark- och miljödomstolen anfört i huvudsak följande:

Föreningen har getts möjlighet att komplettera sin ansökan med alternativa placeringar för den aktuella stationen, men har avstått från detta med förklaringen att man önskar få den ansökta placeringen prövad då markägaren inte medger någon annan placering samt att man inte önskar ansöka om ledningsrätt. Föreningen har angett att lantbrukarna i området satsar på specialgrödor så som potatis, sallad och kål, vilka odlas i rader och kräver raka skiften. Detta anges innebära ett ytterligare försvårande av brukningen av åkermarken i anslutning till stationen, t.ex. genom att marken inte går att bruka rationellt ändå in till hörnen. Genom att granska ortofoton för de två åkerskiften som omger stenmuren kan konstateras att det under de senaste 10 åren inte ser ut att ha förekommit någon odling av de specialgrödor som föreningen angett. Skiftena uppvisar även sådan oregelbundenhet i kanten som föreningen sagt inte är lämplig vid radodling. Försvårande av specialgrödor ska därmed inte vägas in i detta fall.

Det är inte osannolikt att det finns andra lämpliga platser i närområdet. I liknande prövningar av nätstationer har det framkommit att det i flera fall har varit möjligt att flytta stationen upp till hundra meter utan att funktionen påverkas.

Intresset av att bibehålla skyddade biotoper är ett tungt vägande allmänt intresse. Det behövs betydligt mer tyngd i det enskilda intresset för att detta ska kunna väga över i

fråga om dispens från förbudet att skada biotopen. Uppförandet av nätstationer för elförsörjning är ett sådant väsentligt samhällsintresse som kan ges företräde framför bevarande av jordbruksmark. Skyddade biotoper utgör inte sådan mark som kan anses mer lämplig att exploatera än jordbruksmark. Bevarandet av den skyddade stenmuren ska därför väga tyngst i avvägningen mellan att ta jordbruksmark eller en skyddad biotop i anspråk för den ansökta nätkoncessionen.

Föreningen har hänvisat till vad de framfört i underinstanserna och har anfört i huvudsak följande:

Föreningen ser i området inga andra möjliga och lämpliga placeringar att ställa en nätstation på. Nätstationen måste vara tillgänglig för föreningen och placeras utmed en väg. Utmed vägarna i området finns det bara raka hörn och därför är det lika illa vart man än vänder sig. Att flytta nätstationen hundra meter åt något håll skulle i detta fall kunna innebära att den befintliga stolpstationen skulle behöva ersättas med två markstationer för att kunna upprätthålla god elkvalitet och en säker anläggning ut till kunderna. Ska man uppställa två markstationer i stället för en innebär det att man kommer att ta dubbelt så stor yta i anspråk. Om man ska uppställa nätstationen likt länsstyrelsens förslag kommer man dessutom bilda avvikelser på två hörnor.

Utställning av en nätstation på hörnan av åkermarken försvårar all slags odling, oavsett om det är specialgrödor eller inte. Anledningen till oregelbundenheten av skiftena som finns är att det i området finns gårdstomter, stenröse, gårdsgårdar, vattendrag, höjdskillnader m.m. Den redan befintliga oregelbundenheten är inte skäl till att skapa ytterligare sådana och försvåra ytterligare för jordbruket. Oregelbundenheterna som finns är större än den hörna som nätstationen skulle bilda. Ju större avvikelser är desto lättare att bruka. Ytan bakom nätstationen kommer inte kunna brukas om man uppställer den på en hörna av en åker.

Att ansöka om ledningsrätt är inget alternativ, då det är en ekonomisk förening som ägs av dem som bor inom koncessionsområdet och föreningen vill ha en frivillig överenskommelse med markägarna. Om ansökan inte beviljas kommer mest troligen den anläggning som finns i dag med kreosotstolpar och stolpstationer att behållas.

Övervägandet mellan hur mycket bättre det kommer bli för biotopen om den anläggning som finns i dag raseras borde väga tyngre än de antal meter som behöver plockas bort för att kunna ställa en ny markstation där.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Stenmurar i jordbruksmark utgör biotopskyddsområden inom vilka man inte får bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Om det finns särskilda skäl och är förenligt med biotopskyddets syfte får dock dispens från förbudet ges i det enskilda fallet. Detta framgår av 7 kap. 11 och 26 §§ miljöbalken samt 5 § och bilaga 1 punkten 6 förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Att det ställs upp ett krav på särskilda skäl för att dispens ska få ges innebär att möjligheten att ge dispens bör tillämpas restriktivt. Vid dispensprövningen ska det i det enskilda fallet göras en avvägning mellan skadans betydelse för naturvärdena och skälen för den åtgärd som orsakar skadan. Om det finns andra lämpliga alternativ som innebär mindre skada på den skyddade biotopen kan det vägas in.

Föreningen har ansökt om dispens från biotopskyddet för att ta bort del av en stenmur för att kunna uppföra en nätstation som ska ersätta en befintlig stolptransformator. Åtgärden anges vara en del i ett arbete med att ersätta befintlig luftledning med markkabel.

Föreningen har uppgett att det befintliga lågspänningsnätet är byggt till den aktuella platsen, att om en annan plats väljs så kan fler nätstationer i området behövas och att ledningslängderna kommer att bli för långa för att kunna bygga ett drift- och person-säkert elnät. Någon mer ingående utredning om möjligheterna och konsekvenserna av att placera nätstationen någon annanstans har dock inte presenterats.

Vid sitt val av plats har föreningen utgått från en placering som berörda fastighetsägare har godtagit. Vid valet har därför beaktats att jordbruksmark intill stenmuren skulle tas

i anspråk om man inte kan ta bort del av stenmuren. Någon förutsättningslös utredning av möjlig plats för stationen har dock inte presenterats av föreningen.

Enligt Mark- och miljööverdomstolens uppfattning leder den avvägning som ska göras mellan skadans betydelse och skälen för åtgärden till att det inte föreligger särskilda skäl för dispens från bestämmelserna om biotopskydd. Det saknas då skäl att pröva ansökan om tillstånd inom område med skydd för landskapsbilden.

Mark- och miljödomstolens dom ska ändras på så sätt att länsstyrelsens beslut att avslå ansökan om dispens fastställs och att domstolens förordnande om återförvisning till länsstyrelsen upphävs.

Domen får enligt 5 kap 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Gösta Ihrfelt och Lars Olsson, referent, samt tekniska rådet Mikael Schultz.

Föredragande har varit Ulrika Agerskans.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2018-11-29
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3073-18

PARTER

Klagande

Bjäre Kraft ekonomiska förening

Motpart

Länsstyrelsen i Skåne län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Skåne läns beslut 2018-05-30 i ärende nr 521-11945-2018, se bilaga 1

SAKEN

Dispens från biotopskyddsbestämmelserna, samt tillstånd inom område med skydd för landskapsbilden, på fastigheterna A och B, Båstads kommun

DOMSLUT

A. Mark- och miljödomstolen upphäver länsstyrelsens beslut och lämnar Bjäre Kraft ekonomisk förening dispens enligt 7 kap. 11 § miljöbalken för att ta bort 9 meter av den stenmur som löper i gränsen mellan fastigheterna A och B, Båstads kommun.

B. Mark- och miljödomstolen beslutar att återförvisa målet till länsstyrelsen för prövning av ansökan om tillstånd inom område med skydd för landskapsbilden.

BAKGRUND

Bjäre Kraft ekonomisk förening (föreningen) ansökte i april 2018, dels om dispens från biotopskyddet, dels om tillstånd enligt förordnande om landskapsbildsskydd, för att få uppföra en ny nätstation på fastigheterna A och B, Båstads kommun.

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) har genom beslut den 30 maj 2018 avslagit ansökan om dispens från biotopskyddet. I beslutet anges att länsstyrelsen inte prövat ansökan om tillstånd inom landskapsbildsskyddat område.

Föreningen har överklagat länsstyrelsens beslut.

YRKANDEN M.M.

Föreningen yrkar att mark- och miljödomstolen upphäver länsstyrelsens beslut och lämnar sökt dispens från biotopskyddet. Föreningen anför följande.

I området kring Vasalt, Öllöv, Killebäckstorp och Ängelsbäck har föreningen idag ett högspänningsnät som är uppbyggt av luftlinjer i kreosotstolpar. I samband med en större fiberutbyggnad i området vill föreningen ersätta befintlig anläggning med markkabel och nya säkra nätinstallationer på mark. Befintlig anläggning består bland annat av 60 stycken kreosotstolpar och 6 stycken stolptransformatorer. Majoriteten av kresosotstolparna står placerade i stenmurarna i området.

Befintliga stolptransformatorerna som idag är placerad på en stolpe x antal meter upp i luften har ingen oljeuppsamling. Skulle det bli ett oljeläckage finns där inget som fångar upp oljan. För att kunna sanera vid ett eventuellt oljeläckage hade föreningen blivit tvungna i detta fall att göra ett betydligt större ingrepp i stenmuren, än om den hade fått lov att plocka bort de stenar som behövs nu för att sedan kunna ställa dit en ny stationsbyggnad med oljeuppsamling i. Sanera marken

är inga konstigheter, men det är svårt att hjälpa ett djur som fått olja på sig om det dessutom inte är kvar på platsen.

Befintlig anläggning är byggd i början av 1980-talet. Denna typ av anläggningar har en livslängd på runt 40 år. Det betyder att inom några år är det tid för att antingen ersätta anläggningen med markkabel eller byta ut stolparna i området.

Istället för att avvakta med ombyggnationen tills den befintliga anläggningen inte håller måttet längre så vill föreningen utföra arbetet nu som en samgrävning tillsammans med fiberutbyggnaden i området. På så sätt orsakas mindre skada i området genom att bara behöva gräva samma sträcka en gång.

Föreningen vill inte att deras anläggningar ska ha en negativ inverkan på miljön. En anläggning bestående av markkablar och nätstationer på marken är ett säkrare alternativ för miljön och djurlivet. Med dagens anläggning finns exempelvis risken att fåglar kortsluter ledningarna, utsätts för strömgenomgång och avlider. Skulle det bli ett oljeläckage på transformatorn finns ingen oljeuppsamling. Miljön för djur och växtliv i stenmurarna bör dessutom bli bättre när alla kreosotstolpar försvinner.

Idag är befintligt lågspänningsnät byggt till ansökt plats för nätstationen. Väljer man en annan plats kan man behöva ha fler antal nätstationer i område. Ledningslängderna i lågspänningsnätet kommer att bli för långa för att kunna bygga ett drift- och personsäkert elnät till abonnenterna.

Efter samråd med fastighetsägarna till B och A stod det snabbt klart att det enda tänkbara stället som de går med på är där stationen är placerad enligt ansökan. Att tvinga sig till en ledningsrätt i denna fråga känns inte som rätt väg att gå.

På båda fastigheterna skulle en placering av nätstationen innebära att en mycket större del skulle tas i anspråk, än de 12 m² som det hade handlat om vid den ansökt

platsen. Nätstationens avstånd från vägen har att göra med reglerna som Trafikverket har runt sina vägar.

Runt stationsbyggnaden behövs det en viss plats för att kunna betjäna stationen på ett säkert sätt. Plats för utrymningsväg och även en viss yta för att minska risken för påkörning av jordbrukarnas maskiner behövs. Därför skulle totalt en yta av $13 \times 6,0 \text{ m} = 78 \text{ m}^2$ behövas.

I området har jordbrukarna satsat på odlingar av bland annat potatis, sallad och kål. Alla dessa odlingar görs i rader. Om man placerar nätstationsbyggnaden i en hörna på en åker så tas mer mark i anspråk än de 78 m^2 som tidigare nämnts. Med dagens maskiner är det inte möjligt att på ett vettigt sätt kunna nyttja den yta som blir nordväst om stationen. Eftersom odlingarna görs i raka rader kommer man behöva snedda efter stationen och då tas ytterligare ca 40 m^2 i anspråk. Totalt kommer man ta i anspråk ca 118 m^2 åkermark från en enskild jordbrukare.

Då det kan finnas djur som har stenmuren som övervintringsplats skulle utförandet med stenmuren ske under sommarhalvåret när djuren är aktiva och har en chans att flytta på sig.

För att kompensera för den skadan som åsamkas på de växt- och djurarter som lever i biotopen, skulle föreningen placera de stenar med mossor eller lav på som ett nytt avslut på stenmuren.

Föreningen har undersökt på ett ungefär hur många meter stenmurar som omfattas av biotopskydd i området inom en radie av en kilometer. Procentuellt står de aktuella 9 meterna för ca 0,00091 procent, lågt räknat.

Länsstyrelsen avstyrker att dispens lämnas och anför följande.

Utarmoningen av den biologiska mångfalden i Sverige beror till stor del på att moderna metoder i skogs- och jordbruket, kombinerat med ändrad markanvändning, har förändrat eller utplånat många arters livsmiljöer. De kvarvarande biotoperna i

det storskaliga åkerlandskapet utgör tillflyktsorter, restbiotoper och spridningskorridorer i ett i övrigt ensartat eller fragmenterat landskap. Biotoperna bidrar även till ekosystemtjänster i landskapet, till exempel som habitat för olika pollinatörer

Genom att skydda dessa värdefulla naturmiljöer som biotopskyddsområden ges förutsättningar för att bevara den biologiska mångfalden. Ett av syftena med biotopskyddsbestämmelserna är att de biotoper som fortfarande finns kvar efter tidigare rationaliseringar i jordbruket ska bevaras i så hög utsträckning som möjligt. Länsstyrelsen anser därmed att biotopskyddet utgör ett stort allmänt intresse att bevara.

Den aktuella stenvallen är placerad i ett område där en stor del av markarealen utgörs av åkermark. I ett sådant område där ett intensivt jordbruk tidigare getts företräde och där naturmark utgör en mindre del av landskapsbilden är de kvarvarande biotoperna av särskild vikt att bevara.

Detta ärende är även viktigt ur ett större perspektiv då en dispens i detta ärende kan få följdeffekten att fler biotoper tas bort av liknande anledningar. Regeringsrätten har lagt fast att risken för kumulativa effekter ska beaktas vid prövning av dispens från biotopskyddsbestämmelserna (Regeringsrätten, RÅ 1997 ref. 59). Risken för långsiktigt negativa effekter genom att dispenser ges i flera fall kan väga tyngre i det enskilda fallet än det faktum att det vid tidpunkten för prövning av en dispensansökan finns många biotoper av ett visst slag i området.

Enligt klaganden krävs det en skyddszon på två meter runt nätstationen för att säkerställa utrymningsväg samt eliminera risk för påkörning av lantbruksmaskiner. Detta skulle innebära att totalt 13 meter inte som tidigare angivna 9 meter av vällen behöver tas bort. Det skulle även innebära att även om elstationen placeras där stenvallen idag finns behöver delar av jordbruksmarken tas ur produktion och två hörn skapas. I området satsas det enligt klaganden på odling av bland annat potatis, sallad och kål som kräver odlingar i rader. Enligt ortofoton från de senaste 10 åren har de intilliggande åkrarna inte använts för den sortens odling.

Vid en prövning om dispens ska även hänsynsreglerna i 2 kap. och hushållningsbestämmelserna i 3-4 kap. miljöbalken beaktas. Det behöver analyseras om tillräckliga skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att åtgärden medför skada har vidtagits. Det behöver också analyseras om den valda platsen är den rimligt bästa, eller om det, som länsstyrelsen bedömt i detta fallet, finns en alternativ plats. Klaganden har inte heller tydligt redogjort för varför andra alternativa placeringar som inte tar biotopskyddad mark eller jordbruksmark i anspråk inte är möjliga.

Länsstyrelsen är positiv till en förnyelse av elnätet då en säker elförsörjning med hänsyn till både samhälle och miljö är av ett stort allmänt intresse. Enligt länsstyrelsens mening är det dock inte de två allmänna intressena säker elförsörjning och biotopskyddet som står emot varandra i detta ärende då en alternativ placering som inte avsevärt försvårar ledningsdragningen är möjlig. I denna prövning anser länsstyrelsen att det allmänna intresset att bevara skyddade biotoper i odlingslandskapet ställs mot ett enskilt intresse, vilket i detta fallet är den olägenhet för markägaren som blir följden av att upplåta mark för ändamålet.

Föreningen anför i bemötande följande.

I området finns det inga andra ställen som är mer lämpliga att ställa en nätstation på. Runt omkring finns det bara åkrar med raka hörn och därför bedömer föreningen det som en lika illa placering vart man än vänder sig. Vid placering av en nätstation måste man ta hänsyn till avståndet till kunderna. Det för att få en god elkvalitet och en säker anläggning. Då finns där begränsningar för hur långa ledningarna kan vara från nätstationen ut till slutkund.

Gällande antal meter stenmur som behöver plockas bort så är det de 9 meterna som angivits som är aktuellt. Från vägens kant är det 11,6 meter in på åkern som behöver tas i anspråk och därav är det ungefär 1,6 meter som där inte är någon stenmur idag, närmast vägen. Man kan heller inte nyttja marken för odling ända in till stenmuren utan måste släppa en bit. Därför skulle markägaren inte ha lika ont av de nya hörnen som skulle bildas om man placerade nätstationen där stenmuren är idag.

Föreningen yrkar på syn.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen bedömer att målet kan avgöras utan syn.

Tillämplig lagstiftning framgår av länsstyrelsens beslut. Till detta bör fogas 7 kap. 25 § miljöbalken. Enligt denna bestämmelse får ett biotopskydd inte begränsa en enskilds rätt att använda mark mer än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Föreningens ansökan avser borttagande av 9 meter av den stenmur som löper i gränsen mellan fastigheterna A och B för att bygga en nät-station, som ett led i att ersätta befintlig luftledning för högspänning med markkablar.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det finns särskilda skäl att ge dispens från förbudet att skada stenmuren. Ingreppet omfattar bara en kort sträcka av muren. Att istället bygga nätstationen utanför muren skulle sannolikt försvåra jordbruket. Det begränsade ingreppet skulle inte inverka på möjligheten att i fortsättningen kunna skydda stenmurar i odlingslandskapen, även om man beaktar risken för kumulativa effekter. Det skulle inte heller påtagligt skada området natur- och kulturvärden, eller inverka negativt på turismens och friluftslivets intressen. Länsstyrelsens beslut ska därför upphävas och dispens för biotopskyddet lämnas.

Av länsstyrelsens motivering i det överklagade beslutet framgår att länsstyrelsen inte prövat ansökan om tillstånd inom landskapsbildsskyddat område. Föreningen har den 9 april 2018 ansökt om sådant tillstånd på därför avsedd blankett. Frågan om huruvida tillstånd kan lämnas är inte beroende av utgången i prövningen av ansökan om dispens från biotopskyddet. Det fanns därför inte skäl för länsstyrelsen att

inte pröva tillståndsansökan. Mark- och miljödomstolen kan inte som första instans pröva den. Målet ska därför återförvisas i denna del för fortsatt handläggning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande, såvitt avser dispens från biotopskyddet, senast den 20 december 2018.

Beslutet att återförvisa frågan om tillstånd inom område med skydd för landskapsbilden för inte överklagas. (37 § lagen (1996:242) om domstolsärenden).

Lena Pettersson

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Lena Pettersson, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius.